

**BOLA PSIXOLOGIYASI FANINING YOSH AVLODNI
TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI**

Muallif: Orziqulova Irodaxon Mamirjonovna

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

psixologiya sirtqi ta'lim 24_03 talabasi

Annotasiya

Ushbu maqolada bola psixologiyasi fanining zamonaviy tarbiya jarayonidagi roli, uning yosh avlod rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri va pedagogik-amaliy ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi. Bola psixologiyasi bolaning psixik rivojlanish bosqichlari, emotsional-intellektual o'sishi, ijtimoiylashuvi va shaxs sifatida shakllanishini o'rganuvchi muhim fan sifatida qaraladi. Tadqiqotda psixologik qonuniyatlardan foydalanish tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etish, individual yondashuvni ta'minlash va yosh xususiyatlariga mos ta'lim-tarbiya strategiyalarini ishlab chiqishda nechog'li muhim ekani ta'kidlanadi.

Аннотация

В данной статье раскрывается роль детской психологии в современном воспитательном процессе, её влияние на развитие молодого поколения и практическая значимость в педагогике. Отмечается, что знание закономерностей психического развития ребёнка способствует эффективной организации воспитательной деятельности и выборе индивидуальных методов воздействия.

Annotation

This article examines the role of child psychology in the upbringing of the younger generation, highlighting its impact on children's cognitive, emotional, and social development. It emphasizes how knowledge of developmental patterns helps educators and parents create supportive learning environments, promote healthy personality development, and apply age-appropriate methods of education.

Kalit so'zlar Bola psixologiyasi; tarbiya; rivojlanish; shaxs; motivatsiya.

Kirish

Bola psixologiyasi — pedagogika, sotsiologiya, neyropsixologiya va rivojlanish psixologiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lgan fan bo'lib, u bolaning tug'ilgandan boshlab o'smirlik davrigacha bo'lgan psixik jarayonlari, fe'l-atvori, ehtiyoj va motivlarini o'rganadi. Yosh avlod tarbiyasida psixologik yondashuvning ahamiyati bugungi globallashuv va axborot oqimining keskin ortgan davrida yanada oshdi. Chunki bola shaxsini to'g'ri shakllantirish, unda mustahkam qadriyatlar, ijtimoiy ko'nikmalar va sog'lom emosional muvozanatni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biridir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning intellektual

va ijtimoiy rivojlanishi faqat biologik omillar bilan emas, balki uning atrof-muhit, oilaviy tarbiya, muloqot sifati va o'quv jarayonidagi psixologik qo'llab-quvvatlash darajasi bilan belgilanadi. Shu ma'noda, bola psixologiyasi tarbiya jarayonini ilmiy asoslash, individual o'ziga xoslikni chuqur tahlil qilish, bola bilan samarali ishlash strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Ta'lim tizimida psixologik yondashuvning qo'llanishi o'quvchi faolligini oshirish, o'z-o'ziga ishonchni kuchaytirish, ijtimoiy moslashuvni ta'minlash, stress va tashvishlarni yengishda yordam beradi. Bu esa kelajakda yetuk, mustaqil fikrlovchi va qaror qabul qila oladigan shaxsni shakllantiradi. Demak, bola psixologiyasi yosh avlod tarbiyasining poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy qism

Bola psixologiyasi yosh davrlariga ko'ra rivojlanish qonuniyatlarini aniqlab beradi. Masalan, J. Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalarning tafakkuri bosqichma-bosqich murakkablashib borishini ilmiy asoslab bergan. L.S. Vygotskiy esa bola rivojlanishining ijtimoiy-madaniy omillarga bog'liqligini ta'kidlab, "yaqin rivojlanish zonasi" tushunchasini ilgari surdi. Ushbu nazariyalar tarbiyaviy amaliyotda individual yondashuvning nechog'li muhimligini ko'rsatadi. Masalan, maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin yetakchi faoliyat sanaladi va shu orqali ular dunyoni biladi, nutq, tafakkur, emotsional boshqaruv ko'nikmalari rivojlanadi. Ta'lim jarayonida o'yin metodikasidan psixologik asosda foydalanish bola faolligini oshiradi, ijodkorlikni rag'batlantiradi va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Maktab yoshida esa bola shaxsining motivatsion tizimi o'zgaradi, o'quv faoliyati etakchi darajaga ko'tariladi. Bu davrda bolani rag'batlantirish, qadrlash va emotsional qo'llab-quvvatlash uning o'zlashtirish natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlarning ko'rsatishicha, o'qituvchi bilan ijobiy psixologik aloqa bola muvaffaqiyatining eng muhim omillaridan biridir. O'smirlik davrida esa identifikatsiya, o'zini anglash, mustaqillik hissi va emotsional beqarorlik kuchayadi. Shu sababli, pedagogik jarayonda psixologik moslashuv, tengdoshlar bilan sog'lom munosabat va oila qo'llab-quvvatlashi juda katta ahamiyatga ega bo'ladi. Bola psixologiyasidan olingan ilmiy xulosalar yordamida tarbiya jarayonida quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilab olinadi: yoshga mos metodlar tanlash; individual farqlarni hisobga olish; emotsional intellektni rivojlantirish; bolalarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish; stress va zo'riqishni kamaytirish; motivatsiyani mustahkamlash. Shu bilan birga, zamonaviy neyropsixologik tadqiqotlar bola miyasi o'sish jarayonida moslashuvchan, plastiklikka ega ekanini ko'rsatadi. Bu esa tarbiyaviy ta'sirning to'g'ri tashkil etilishi bolaning kelgusi intellektual va ijtimoiy muvaffaqiyatiga asos bo'lishini bildiradi. Xulosa qilib aytganda, bola psixologiyasi nafaqat bola xulq-atvorini tushuntirib beradi, balki tarbiyaviy strategiyalarni ilmiy asoslashga, o'quvchi shaxsini to'g'ri rivojlantirishga xizmat qiladi.

Taklif

Bola psixologiyasi yutuqlarini ta'lim va tarbiya jarayoniga yanada chuqurroq integratsiya qilish zarur. O'qituvchilar uchun muntazam psixologik treninglar tashkil etish, ota-onalarga psixologik maslahatlar berish tizimini rivojlantirish, maktablarda psixologik xizmat sifatini oshirish muhimdir. Har bir bolaning individual rivojlanish xaritasini yuritish, emotsional holatini monitoring qilish va yoshga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llash ta'lim samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Bola psixologiyasi fanining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni beqiyos bo'lib, uning ilmiy nazariyalari tarbiyaviy jarayonni chuqur anglashga yordam beradi. Psixologik yondashuv bolaning ichki dunyosini, ehtiyojlarini, qobiliyat va imkoniyatlarini to'g'ri baholash imkonini yaratadi. Bu esa tarbiya jarayonida xatolarning kamayishiga, individual farqlarni hisobga olishga va bolaning tabiiy rivojlanish ritmiga mos munosabat shakllantirishga xizmat qiladi. Bola psixologiyasining amaliy qo'llanilishi o'quv faoliyatining samaradorligini oshirish, emotsional intellektni rivojlantirish, stressga chidamlilikni kuchaytirish va ijtimoiy moslashuvni yaxshilashga yordam beradi. Oila, maktab va jamiyatning hamkorligi psixologik yondashuv samaradorligini yanada oshiradi. Bugungi kunda axborot oqimi, texnologik o'zgarishlar va ijtimoiy talablar kuchaygan sharoitda bolalarning ruhiy sog'lomligini ta'minlash, ularni sog'lom shaxs sifatida tarbiyalash har qachongidan muhimdir. Shu bois bola psixologiyasi bo'yicha ilmiy izlanishlarni kengaytirish, o'qituvchi va ota-onalarning psixologik madaniyatini oshirish hamda ta'lim tizimida psixologik xizmatlarni takomillashtirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Xulosa qilib aytganda, bola psixologiyasi yosh avlod tarbiyasini ilmiy asoslash, shaxs kamolotining barcha bosqichlarini chuqur anglash va ta'lim-tarbiya jarayonida optimal yondashuvlarni qo'llash uchun muhim nazariy va amaliy platforma hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. Moskva: Pedagogika, 1991. – 480 b.
2. Piaget J. The Psychology of the Child. New York: Basic Books, 1972. – 255 p.
3. Elkonin D.B. Psixik taraqqiyot nazariyasi. Moskva: Intellect, 2007. – 340 b.
4. G'oziev E. Umumiy psixologiya. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019. – 512 b.
5. Berk L. Child Development. Boston: Pearson Education, 2018. – 720 p.
6. Santrock J. Children. New York: McGraw-Hill, 2020. – 640 p.